

Cumhuriyet Öncesi Dönem Gençlik Ve Eğitimi Üzerine Bazı Düşünceler

DOI: 10.26466/opus. 390606

*

Savaş Karagöz*

*Dr. Öğr. Ü. Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü Aksaray

E-Posta: savaskaragoz@aksaray.edu.tr

ORCID: [0000-0002-4410-9214](https://orcid.org/0000-0002-4410-9214)

Öz

Bu araştırmanın amacı Cumhuriyet öncesi dönem gençliğinin eğitimi üzerine dile getirilen düşüncelerin genel bir değerlendirilmesini yapmaktır. Bu amaç çerçevesinde gençlik ve eğitim ile ilgili Osmanlıca metinler taranarak günümüz Türkçesine çevrilmiştir. Araştırmada tarama ve betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonunda gençlerin eğitiminde okul, öğretmen, toplum ve resmi makamların gençlerin seciye, karakter ve ahlaki değer gelişimindeki görev ve sorumlulukları üzerinde durulduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra bizim okulların gençleri sadece memur zihniyetinde yetiştirdiğini ancak yabancı ülkelerdeki okulların ise gençleri memur zihniyetinden ziyade bir iş ve meslek sahibi yaptıklarını böylelikle girişimcilik ruhunu geliştirdikleri sonucuna o dönemde bile ulaştıkları sonucuna ulaşılmıştır. Günümüz gençliğini yakından ilgilendiren diğer önemli bir sonuç ise sınavların (imtihanlar) gençlerin sağlıklarını bozan büyük bir felaket olarak görülmesi ve imtihanların o dönemde olduğu gibi bugünkü şekilleriyle de bize gençlerin zekâları ve kabiliyetleri hakkında bir fikir veremiyor ve veremez olduğu şeklinde bilgilere ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet öncesi dönem, gençlik, karakter, eğitim, sınav

Thoughts on Youth and Education In Pre-Republic Period

*

Abstract

The purpose of this research is to make a general evaluation of the thoughts expressed on the young people before the Republic. Within this framework, Ottoman texts related to youth and education were scanned and turned into modern Turkish. Descriptive analysis method was used in the study. At the end of the research, it was seen that the education, the teachers, the society and the official authorities in the education of young people focused on the duties and responsibilities of young people in the development of character and moral values. In addition, while our schools educate young people only in civil servant mentality, but the schools in foreign countries have achieved a job and profession rather than a civil servant mentality, so it has been found that the entrepreneurship spirit has developed even at that time. Another important result closely related to today's youth is that examinations are seen as a great disaster disturbing the health of the young people and that examinations can not give us an idea about the intelligence and abilities of the young people as in the Pre-Republic period.

Keywords: Pre-Republic period, youth, character, education, examination

Giriş

İnsanoğlu varolduğu günden itibaren gençlik ve gençlik üzerine dönemin özelliklerine göre anlam ve görev yüklemiştir. “Nasıl bir gençlik” sorusunun cevabına ilkçağda, orta çağda farklı farklı cevaplar verildiği görülmektedir. Günümüzde de bu soru farklı bakış açılarına göre cevaplamaktadır. Bu yönüyle çeşitli felsefe, sosyoloji ve psikoloji gibi bilimlerin yanı sıra uluslararası kurumlar tarafından yapılan gençlik tanımlamalarında farklılıklar görülmüştür. Bazı çalışmalar, 12–24 yaş grubunu, bazı çalışmalar ise 12–26 yaş grubunu, bazıları ise 15–24 ya da 15–30 yaş grubunu genç olarak kabul etmekte oldukları görülmüştür. Birleşmiş Milletler (UN), Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) ve Dünya Bankası (WB), Çocukluk ve yetişkinlik arasında bir geçiş evresi olarak tanımlanan “Gençlik” dönemi olarak “15–24” yaş arası dönem olarak kabul etmektedirler (Tuik, 2014, s.3). 15–24 yaş aralığındaki kişileri “genç” olarak tanımlamaktadır. Avrupa Birliği’nin bazı raporlarında da gençler 15–29 yaş aralığındakiler olarak tanımlanmaktadır (Gür, Dalmış ve diğ., 2012, s. 15).

Batıda gelişen endüstri ve sanayi devrimi gençliği her yönüyle etkilemiştir. Bu etkiler olumlu ve ve olumsuz yönde kendisini göstermiştir. Geleceğini gençliğine borçlu olduğunu düşünen ülkeler bağımsızlığını ve var olan değerlerini korumak için gençlerini üretici bireyler halinde eğitmek ve daha nitelikli hale getirmek için günün ihtiyaçları doğrultusunda eğitim vermeye çalışmaktadırlar.

Endüstrileşmenin hızlı bir şekilde gelişmesi ve farklı alanlarda farklılık gösteren yeteneklerden daha iyi yararlanma amacı, uzmanlaşma ihtiyacını getirmiş ve buna bağlı olarak eğitim sürelerinin uzaması, çocukların iş gücüne katılmasını gittikçe daha çok geciktirmiş ve gençlik olgusunun doğmasına sebep olmuştur (Petersen ve Mortimer, 2006 akt: Gür, Dalmış ve diğ., 2012,s.16).

Batıda gelişen Çağdaş eğitim akımlarından Julius Langbehn tarafından başlatılan Sanat Eğitimi Akımı, Ellen Key’in Çocuktan Hareket Akımı, Hermann Lietz’in Kır Eğitim Yurdu, Kerschensteiner ile doğan İş ve Üretim Okulları anlayışı ve Makarenko’nun Kolektif Eğitim Akımı sanayi

ve endüstrileşmenin getirmiş olduğu ihtiyaçlardan doğduğu kabul edilebilir. 18. Yüzyıldan itibaren sosyoloji, psikoloji ve eğitim alanındaki gelişmeler gençleri dah iyi anlama onların yeteneklerinden daha çok yararlanma fırsatı vermiştir.

Cumhuriyet öncesi dönem ülkemizde bu gelişmelere bağlı olarak çok sayıda eğitimci ve düşünür gençlik ve eğitimi konusunda önerilerde bulunmuşlardır. Günün şartları dikkate alınarak yapılan bu önerilerde günümüzde de hala bir sorun halinde devam eden gençlerde görülen olumsuz tutum, davranışlar ve eğitimleri konusunda eksiklik ve yanlış uygulamalar konusunda bir asır öncesinden konuya dikkat çekilerek tavsiyelerde buldukları görülmektedir.

Cumhuriyet Öncesi dönem özellikle II. Meşrutiyet dönemi, cumhuriyet dönemi insan yetiştirme disiplinine uygun alt yapının hazırlandığı, ulusal ve uluslararası fikri gelişmelerinden, siyasi ve sosyal hareketlerden etkilendiği ve beslendiği bir dönem olmuştur. Bu durum haliyle gençlik ve eğitimlerine yönelik bakış açılarını da değiştirmiştir.

Ülkemizde Cumhuriyet döneminde yayın yapan eğitim dergileri incelendiğinde gençlik konusunu ele alan çok sayıda makale ve yazının yayımlandığı görülmektedir (Güçlü ve Özdemir, 2013; Güçlü, 2015; Güçlü, 2016).

Özellikle gençlik ve eğitimi üzerine görüş ve önerilerin yapıldığı bu dönem, Cumhuriyet dönemi gençliğinin eğitiminde oldukça fazla etkide bulunduğu, cumhuriyet öncesi dönem dile getirilen önerilerin, cumhuriyet sonrası eğitim alanında yapılan faaliyetlere bakıldığında anlaşılacaktır. Dönemin eğitimcileri olarak gençlik ve eğitimleri üzerine fikirler üreten çok sayıda eğitimci görülmektedir. Bunlardan başlıcaları ise; Doktor Sabri, Tefik Fikret, Satı bey, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Halil Fikret Kanad, Selim Sırrı, Ziya Gökalp, Muallim Zekeriyya, Belkıs İclal, Ethem Nejat'tır.

Bu çalışmada 1909-1923 yılları arası gençlik ve eğitimleri üzerine ilgili literatür taraması yapılarak, bu alanla ilgili görüş ve öneriler üzerinde durulmuştur.

Yöntem

Cumhuriyet öncesi genlik ve eğitimleri üzerine yapılan bu araştırmada osmanlıca metinlerden yararlanılmıştır. Gençlik ve eğitimleri üzerine dile getirilen görüş ve öneriler orjinal osmanlıca metinlerin günümüz Türkçesine tamskripsiyonu yapılarak gençlik ve eğitimleri üzerine o dönem dile getirilen sorunlara yönelik çözüm önerilerinin, günümüz gençlik ve eğitimlerine yönelik düşüncelere yön vermesi amacıyla analizi yapılmaya çalışılmıştır. Bu araştırmada 1909-1923 yılları arasını kapsayan dönemde gençlik ve eğitimleri konusunda tarama modeli kullanılarak ilgili literatür taraması yapılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da günümüzde hala varolan bir durumu, var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırmalardır (Karasar, 2009).

Bulgular

Cumhuriyet öncesi dönem gençlik ve eğitimi üzerine yazılmış olan eserlere bakıldığında gençliği ilgilendiren bir çok alanla ilgili görüş ve önerilerde bulunulduğu görülmektedir. Gençlik ve eğitimi üzerine ele alınan konular başlıca şu şekilde sıralanmıştır.

- Eğitimin amacı ne olmalıdır. (Milli terbiyenin Önemi)
- Mesleki eğitim ve gençlik
- Karakter ve ahlaki eğitim (Değerler eğitimi)
- Genç Kızların eğitimi
- Sıvaların gençler üzerine olumsuz etkisi
- Beden eğitimi, izcilik ve gençlik
- Musiki, felsefe mantık ve gençlik

1. Eğitimin Amacı Ne Olmalıdır? Üzerine bazı görüşler

Her dönemde olduğu gibi hızlı değişim ve gelişimin yaşandığı cumhuriyet öncesi dönem de eğitimin amacı, veriliş şekli sorgulanmış bu konuda görüş ve öneriler sunulmuştur. Bunlardan bazıları ise şu şekildedir.

Dönemin tabibi (doktoru) Sabri Bey (1923), o dönemin eğitimini günümüz eğitsel ve mesleki rehberlik anlayışına uygun olarak eleştirmiştir. Dönemin eğitiminin öğrenciye hayatta gerekli olacak bilgi

vermediğini bu durumun aynı zamanda zaman israfına sebep olduğunu şu ifadelerle dile getirmiştir.

“...O halde tedrisatta(eğitimde) amaç ne? Eğitim öğretim çocuğu ve genci hayatta neye hazırlıyor. Mekteplerimizde uygulanan eğitim sisteminin çocuklarımızın en kıymetli zamanını israftan başka neye yaramaktadır. Fenalık bundan ibaret değildir. Öyle olsa idi programlarda yapılacak düzenleme ile fenaliğim önüne geçmek mümkün olurdu. Ne faydaki ziraat, ticaret, sanat bir program meselesi değildir. Çünkü bu esaslı meslekler insanda bir takım ameli kabiliyetlerin inkişafıyla kaimdirler (Doktor Sabri,1923, s.285)”.

Aynı sorun üzerine Sadrettin Celal(Antel) ise gençlere Sosyal hayatın ihtiyaçlarına göre eğitim verilmesini önermiş ancak var olan gençliğin soyal hayata yabancı olarak eğitildiğini ifade etmiştir

“Gençleri sosyal hayata uygun yetiştiren bir tahsil ve terbiye, zaman zaman ve çevrenin ihtiyaç ve gereklerini dikkate almamaktadır. Bu yüzden eğitim kurumlarımız çevresine yabancı bireyler yetiştirmektedir. Okullarda verilen eğitim memleketin günlük iktisadi yaşantısından ayrı olamaz gençler bu doğrultuda eğitim almalıdır (Sadrettin Celal, 1923, s.350).”.

Cumhuriyet öncesi dönem gençliğinin eğitiminde okulların yanlış eğitim öğretim sistemi uyguladığı konusunda diğer bir görüş ise Ethem Nejat tarafından dile getirilmiştir. Ethem Nejat yabancı ülke eğitim uygulamalarını örnek göstererek; *“okullarımız, çocukları ezemektedir. Bütün çocukluk, oyun ve gelişme çağımız korkunç odalarda geçiyor. “Bizim mekteplerimiz, bir çocuklar hapishanesidir,” oysa bizim halkımız gibi, okullarımızdaki bütün gençliğimizde “elim bir uyuşukluk” var. Okullarımızla beraber toplumu, aileyi de canlandırmak gerekir. Çocukları girişken yetiştirmek bugün alman, ingiliz ve isviçre okullarında eğitimin temelidir (Ethem Nejat, 1911, s.9)”.*

Okulların niteliği gelecekte toplumların geleceğini etkilediğini bu yüzden gençliğin niteliği ile okulların niteliği arasında ilişkisi kuran Doktor Sabri Bey bu konuda;

“...maarif(eğitim) sistemi, çocuklarda ve gençlerde kabiliyetleri geliştirmemekle kalmıyor, onların hayat gelişimlerinde en uygun bir zaman olan gençlik yıllarını israf ettiriyor, işte bu sebeptendir ki mekteplerimiz “iş adamı yetiştirmiyor” yine bu sebeplerdendir ki mekteplerimizden yetişen her genç, gözünü hükümet kapısına dikeyiyor ve hükümette iş bulamayanlar ister istemez serbest mesleklere inkişaf(gelişim) ediyorlar. Örnek almaya çalıştığımız An-

glosakson mektepleri gençleri “iş hayatına” hazırlamak için gayret göstermektedir. Bu müesseselerde eğitimlerini tamamlayanlar “iş adamı” oluyor mektepten çıkar çıkmaz hemen hayata atılıyorlar. Bir milletin kudreti o millet mekteplerine tabidir (Doktor Sabri,1923, s.290).” şeklinde var olan sorunu dile getirmiştir.

Yukarıdaki ifadeler doğrultusunda günümüz gençliği ve eğitiminin en büyük sorunu olan istihdam sorunun çözüm noktası olarak devlet kapısını görmenin yanlış bir anlayış olduğu yakaşık bir asır öncesinden dile getirilmiştir. (günümüz eğitim uygulamalarının da en büyük sorunu dile getirilmiştir).

Sosyal hayatın gereklerine uygun eğitimin önemli olduğu ancak okullarda sosyal hayata uygun eğitimin verilmediği Halil Fikret Kanad tarafından şu şekilde ifade edilmiştir. “Mektepler sosyal ihtiyaca uygun olmamıştır. Gençler sosyal hayata atılırken kendi kendini idare edebilecek kabiliyeti kazanmış olmalıdır (Halil Fikret, 1923, s.128)”.

Bu düşüncesiyle H. Fikret Kanad Köy Enstitülerinin pilot uygulaması olacak ve 1926 yılında açılacak olan Köy Muallim Mektebine aynı zamanda Köy Enstitülerine alınacak gençlerin nitelikleri hakkında ön bilgi verdiği görülmüştür.

Genel eğitim: İsmail Hakkı (1331) bizde maarif nasıl telakki ediliyor isimli yazısında dönemin gençlerinin matematik, coğrafya ve tarih derslerinde iyi eğitim almadıklarından yakınarak; “...gençlerin iyi bir matematik bilgisine sahip olmalarını istemiştir. Bu konuda; Gençlerimizin alışveriş hesabını yapmadan, masanın ortasını ölçmeden, memleketin haritasını kullanmadan ecdadının medeniyetini bilmeden gerçek bir tahsil yapmış olamayacaklarını ifade ederek bu derslerin önemine dikkat çekmiştir (İsmail Hakkı, 1915,s.35).

1910’lu yıllarda okulların mevcut eğitim öğretim yöntem ve tekniklerini eleştiren Manastır Darulmuallimin müdürü Ethem Nejat olmuştur. Ona göre gençliğin eğitiminde mevcut sistemin gençleri uyuşturduğunu şu şekilde ifade etmiştir.

okullarımız, çocukları ezmektedir. Bütün çocukluk, oyun ve gelişme çağımız korkunç odalarda geçiyor. “Bizim mekteplerimiz, bir çocuklar hapisanesidir,” oysa bizim halkımız gibi, okullarımızdaki bütün gençliğimizde “elim bir uyuşukluk”var . Okullarımızla beraber toplumu, aileyi de canlandırmak gerekir.

Çocukları girişken yetiştirmek bugün Alman, İngiliz ve İsviçre okullarında eğitimin temelidi (Ethem Nejat, 1911, s.10).

Eğitimin amacının mutlaka milli olması gerektiği konusunda M. Zekeriya ise bu ifadelerinden anlaşılacağı üzere fenni terbiyeden önce verilmesi gereken en önemli terbiye milli terbiyedir. Milli terbiye kişiliğin, milli duyguların temeli olmalıdır. Milli terbiye şahsiyet ve karakter gelişimine katkı sağlamaktadır. Milli terbiye almadan mektep hayatında bulunan birçok genç milli benliğini kaybetmektedir. Bunun misalini bizde ecnebi mekteplerinde okuyanlar arasında bulmak mümkündür. Küçükten ecnebi mekteplerinde ve bilhassa misyoner mekteplerinde yetişenler milli harsımız ile alakadar hiçbir terbiye görmedikleri ve doğrudan doğruya fenni terbiye ve fenni tahsile mecbur kaldıkları için ekseriye kozmopolit veya serseri olmuşlardır (M. Zekeriyya, 1917, s.536).

2. Mesleki eğitim üzerine bazı görüşler

Muallim Cevdet (1919) günümüzde de bir sorun halinde devam eden meslek eğitimi ve devlet kapısı anlayışını eleştirmiş mesleki ve teknik eğitimin başkalarının eline nasıl geçtiğini şu şekilde ifade etmiştir. *“Vakıf mekteplerinden çıkan Rum, Ermeni, Yahudi gençleri meslek sahibi olurken bizim gençler memur olmak zihniyetine sahip olarak yetiştirilmiştir. Bu sayede meslekleri azınlıkların eline vermişiz”*.

Cumhuriyet öncesi dönemde en fazla dile getirilen konuların başında gençlerin iyi bir şekilde mesleki ve teknik eğitim alamalarının önemli olduğu görüşüdür. Bu konuda Kanad (1922, s.15) 14-15 yaşında bir gencin bir yıl ticaret dersleri gördükten sonra tamamen hayata atılmasına imkân olmadığını, gençleri memur olmaktan kurtarmak, serbest mesleklerde hayatlarını kazanacak bir duruma getirmek için çalışmaların yapılmasını önermiştir. Aynı düşünceyi İsmail Hakkı (1331)'da şu ifadelerle desteklemiştir

“Eğitimin gayesi Türk gençlerini bir yandan makine işçiliğine, bir yandan el işçiliğine hazırlamak olmalıdır. El işçiliği genellikle orijinal işlerden ibarettir. Bir elden ve bir kafadan çıkar. Dolayısıyla el işçilerinin yetiştirilmesi basit bir tarzda olur. Makine işçiliği böyle değildir. Mevzular yine zekanın müdahalesi nispetinde fikirlerden ve işçilerden başka, usta başlara, mühendislere de muhtaçtır (İsmail Hakkı,1915, s.40).”

Orta öğretim programlarının bilgi ağırlıklı olması ve bu bilgilerin gençleri sıkması üzerine Halil Fikret (1922) görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir. *“Orta tahsilde de dikkati çeken sakatlıklar vardır. Genç darülfünuna gitsin gitmesin tali tahsilden maksat gençlerin beyinlerini lüzumlu ve lüzumsuz bir çeşit bilgilerle doldurmak değildir. Belki verilen bilgiler onlara sevdirmektir. Sevdirmek içinde en iyi usul bilginin miktarını azaltmak, verilen bilgiyi hakkıyla hazmettirmektir. Böyle olduğu takdirde bilahare genç sevdiği şeylerle uğraşmaktan yılmaz (Halil Fikret,1922, s.57)”*.

3. Genç Kızların eğitimi üzerine bazı görüşler

İkinci meşrutiyet döneminde en önemli gelişme alanı kadınların eğitimi konusu olmuştur. Bu konuda çok sayıda süreli yayınların yayımlandığı özellikle kadınların gözüyle kadın eğitiminin önemi belirtilmiştir. Mustafa Sati Bey, genç kızların devam ettiği darümuallimatlar konusunda bakanlığın az çalıştığını ve taassuptan korktuğu için kız çocukları için bunun için kız mekteplerine muallim olarak girecek erkeklerin mutlaka fazla yaşlı ve çirkin olması yolundaki genel idareyi muhafaza ettiğini belirtmiştir. Bu konudaki görüşlerini şu ifadelerle desteklemiştir. *“Biraz genç yetenekli muallimlere kız mekteplerinde iş verilmiyordu. II. Meşrutiyet döneminde bu anlayıştan uzaklaşıldığını ifade ederek gençler için Darümuallimat programlarında da bazı ıslahatlar yapılmıştır (M. Satı Bey,1918, s.654)”*.

Hanımlara mahsus gazete’de yer alan *“kadınların tahsili”* hakkındaki bir yazıda, kadının tahsil ve terbiyesi, evlenme durumunda aranacak en önemli kriter olarak görülmüştür. Aile içindeki saadetin ancak eğitilmiş ve ahlaklı eşler vasıtasıyla oluştuğu ifade edilmiştir. Nigar Binti Osman (1895) ise bu konuda, *“saadetin servette değil görgüde ve ahlakta olduğunu belirterek bu konuda kadınların talim ve terbiyesinin önemli olduğu”na* dikkat çekmiştir.

Süleyman Şevket, Genç kadınların yaşaması için okumalı ve iş hayatına atılmaları gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca bu durumun gerçekleşmesi için bilimsel hükümet adamlarının ve bilginlerin bilimsel yöntemler kullanarak çözüm bulmaları gerektiğini de ifade etmiştir. Milletlerin iyi ve temiz yaşaması aile terbiyesindeki liyakatlerle ölçüldüğünü ve memleketin kurtulmasının tek anahtarı olarak genç hanımların iyi

eğitilmelerini ve birer meslek sahibi olarak hayata atılmaları olarak görmüştür (Süleyman Şevket, 1923, s.206).

Bu konuda Manastır Darulmuallimin kadın öğretmenlerinden olan Belkıs İclal (1917) Yeni Fikir dergisinde kaleme aldığı bir yazısında genç kadınların özellikle kırsal alan kadınlarının toprağına bağlı kalarak iyi bir çiftçi olarak hem kendi hemde ülkesi için üretici bireyler olmalarının önemine işaret ederek; *“Çiftçilik ve Genç hanımlarımız” Hanımlarımız terbiye edilir ise erkekler iki kat daha iyi terbiye olur. Hanımlarımız müteşebbis gençler yetiştirmek fikrini beslemediklerinden memleketimiz ihtiyaç arz ettiği çiftliklere ticarileri ve sanatkârlara pek çok zaman sonra kavuşacaktır demıştır. Günümüzde yaşanan köyden kente göç sorunu, tüketim toplumu olma gibi sorunlarına bakıldığında yukarıdaki ifadelerin doğruğu görülmektedir. Belkıs İclal’e göre; Hanımların vazifeleri, memlekete faydalı, girişimci, kendi işini kendi görür, taştan para çıkarır kuvvetli gürbüz çocuklar gençler yetiştirmektir. Şu halde bir köylü genç kızının okuması aile için değil bütün köylü için medarı saadettir(Belkıs İclal, 1917, s.40).”*

Cumhuriyet öncesi dönem dile getirilen ve görüş ve önerilerden bir tanesinde öksüz ve Yetim Genç kızlar için Darülsanayi Uygulamaları olmuştur. Bu gençler için Konya’da *“nisa mensucat darülsanaisi”* kurulmuştur. Bu okul hem gençleri meslek sahibi yapmış hemde ülkenin ihtiyacı olan sanayi ürünleri üretilmiştir. Okul yatılı ve gündüzlü olarak faaliyette bulunmuştur. Dokumacılık, terzicilik gibi sanatların talimi yapılmış ve elde edilen gelir her talebenin masrafı çıktıktan sonra talebelere dağıtılmıştır. Mektepte ayrıca maharet gösteren hanımlara ait müsabakalar düzenlenmiştir. Bu mektepte havlu, peştamal, çarşaflık, yün işçiliği, işlemecilik, terzilik gibi sanatlar öğretilmiştir (Tedrisat Mecmuası,1914, s.58).

4. Karakter ve Ahlaki Eğitim üzerine bazı görüşler

Az bilgili ve karakterli gençler çok bilgili fakat karakersiz gençlere daima tercih edilmelidir. O halde senelerce okul hayatında çalkalanan gençleri seciyeli yapmak için mektep hayatını esastan değiştirmenin gerektiğini ifade eden Kanad (1922) karakter şekillenmesinde okulların görevleri konusunda şunları dile getirmiştir.

“Çocuklar mektepte ortak bir hayat geçiriyorlar. Her mektep başlı başına bir cemiyet hayatını temsil ediyor. Mektep cemiyetinde iyi yetişmeyen bir gencin faydalı bir vatandaş olması imkânsızdır. Cemiyet nasıl gençler istiyor? Bunu bir kelime ile seciyeli; o halde mektebin mihverini seciye teşkil etmelidir. Seciyeli bir genç memleketin daima faydalı bir unsurudur. Seciyeli (karakter) bir genç hayvan gibi yalnız şahsi menfaatini değil beraber yaşadığı insanların menfaatlerini de düşünür. Bunun için azim ve iradesine güvenerek hayatını kazanmaya uğraşırken elinden gelen iyiliği yapmaktan çekinmez Halil Fikret, 1922, s. 127)”.

Çağdaş eğitim akımlarının etkisiyle eğitim ile ilgili literatürde yer bulan “kendi kendine yönetim”, günümüzde kullanılan anlamıyla “kendini gerçekleştirme” veya “sorumluluk bilinci” gibi özelliğin gençler için önemli olduğu konusu da Cumhuriyet öncesi dönem ele alınmıştır. Halil Fikret (1922) Bu konuda; *Batıda gelişen Yeni mektep sisteminde gençlerde hâkim olan ruh kendi kendini idare (self government) prensibidir. Yirminci asrın gençleri sosyal hayata atılırken kişisel ve sosyal birçok görevlerle karşılaşmaktadır. İşte bu gençler kimseye muhtaç olmadan kendilerine ait vazifeyi bizzat yapabilmeli hak mesuliyet istiklal ve iyilik niteliklerini ruhlarına kazandırmışlardır* (Halil Fikret, 1922, s. 129)”.

5. Sınavların gençler üzerine olumsuz etkisi üzerine bazı görüşler

Günümüz eğitim sisteminin ölçme, değerlendirme ve yerleştirme ölçütü olarak kullanılan sınavların olumsuz etkisinin cumhuriyet öncesi dönemde de dile getirilip, bu konuda uyarı ve önerilerde bulunulduğu görülmüştür. Bu konuda; Ali Haydar (1922) Sınavların vucuda olumsuz etkisi konusunda, bugünkü şekliyle imtihanların gençlik üzerinde maddi ve bedensel olarak zararının büyük olduğunu dile getirmiştir. Ruh ile beden arasındaki sıkı ilişkinin bir delili olmak üzere imtihanları gösterebileceğimizi ifade ederek, imtihandan evvel neşeli ve şen görünen bir çocuğun, imtihandan sonra bitkin ve solgun olduğunu belirtmiştir. Bir aydan fazla süren imtihanlar dolayısıyla, uykusuzluklar, sinirlilik ve heyecanlar muhakkak surette bedene tesir etmekte olduğunu hatta sınavların intiharlara yol açtığını da şu sözlerle ifade etmiştir.

İmtihanlar İzzet-i nefsin ve haysiyetin ezilmesine sebep olup bu yüzden intiharlar meydana geliyor, her sene imtihanların bitiminde birkaç genç kendi intiharıyla hayatına son veriyor bu durum bu günkü imtihan sisteminin oluşturduğu gözle görülen psikolojik dezenformasyonlarıdır. Gözle görülmeyen etkileri ise daha etkilidir. İmtihanlar esnasında ileride bir gün ortaya çıkacak olan asabi hastalıkların histeriye sebep olacak. İnsaf edelim ebeveynler bize çocuklarımızı talim ve terbiye edelim diye mektebe göndermiyor, başka memleketlerin imtihan usullerini, mahalle şartlarına ve sosyal ihtiyaçlara göre bir sınav uygulaması belirleyelim (Ali Haydar,1922, s.9)".

6. Beden Eğitimi, İzcilik Teşkilatı ve Gençlik üzerine bazı görüşler

Cumhuriyet öncesi dönem özellikle eğitim öğretim programlarına bakıldığında Terbiye-i Bedeniye (beden eğitimi) derslerinin artık askeri okul programlarının yanısıra sivil okul programlarında da yer aldığı görülmektedir. Beden eğitimi ve sporun Türkiye’de önemli bir yer edinmesinde Selim Sırrı(Tarcan) büyük rol üstlenmiştir. Selim Sırrı, *“İyi bilmeliyiz ki ... milletin istikbali gençlerdir. Gençlerin imalathanesi mekteplerdir. Mekteplerde bizi en çok düşündüren akıl ve çehredir. İşte bu iki organın gelişmesi ve olgunlaşması bize yeni bir nesli verecek, afiyetle, vazifesini yapan, çalışkan, Sosyal, gelecekte galip bir Türk nesli yetiştirecektir”* ifadesiyle sağlıklı bireylerin sağlıklı düşünceye sahip olacaklarını belirterek izciliğin önemine şu sözleriyle işaret etmiştir (Selim Sırrı, 1917, s.480).

“Sağlam kafanın sağlam vücutta olacağı sözünün biraz tefsire muhtaç görmek şartıyla, sağlam kafa ne demektir? Hayatın mücadelesinde varlığını temin edebilmek, dövüşünde galip ve muzaffer olabilmek gerek ayrı ayrı fertten, gerekse hep birden sosyal hayatta zayıf kalmamak için gençlerin izciliğine ihtiyacımız vardır (Selim Sırrı, 1920, s.107).”

Selim Sırrı İzciliğin neden önemli olduğu konusunda ise; Gençlere bir seciye(karakter)k azandırmak, onlar da vatan ve ordu muhabbetini artırmak, vatanperver, müteşebbis(girişimci) bir nesli müstakbel yetiştirmek bilhassa nizam ve intizama alıştırmak olduğunu; bu amaçlara ulaşmak için öncelikle İzcilik ocağında nefsinin yenik düşmeme, hayatın zorluklarıyla çarpışmaya muvaffak olma ve istikbalde hiçbir zorluk karşısında aciz kalmama gibi durumların dikkate alındığı belirtilmiştir. İzcilik ocağının orduya fedakâr bireyler hazırlayan bir mektep olarak

görölmüştür. İzcilik şu şekilde özetlenmiştir. *“İzcilik vasıtasıyla genç kendi düşüncesine saygı duyar. Diğerinin fikriyle düşünmez. Hayatı at gözlüğüyle görmez ümitsizliğe düşmez, cesareti kırılmaz, bilakis muvaffakiyetsizlikler karşısında yılmaz (Selim Sırrı, 1920, s.107).”*

7. Musiki, Felsefe, Mantık Eğitimi ve Gençlik Üzerine Bazı Düşünceler

Mehmet Emin (1917), Musikinin önemli bir ders, önemli bir yetenek ve her gencin bu zevkten yararlanması gerektiğini ve bu görevin ise okullara ait olduğunu belirtmiştir. *“Mektepler istikbal için yetiştirdiği gençlere musiki zevkini vermelidir. Özellikle İdadi ve sultanilerimiz (liseler) yalnız resmi programın uygulanması ile yetinmemelidir. Hakiki musikiden bir heyecan duyabilecek musiki zevkini bir ihtiyaç olarak telakki eyleyebilecek ruhlar yetiştirme hedefimiz olmalıdır. Bunun için gençlere zaman zaman muhtelif musiki parçaları dinlettirmekten başka çare yoktur. Bütün gençleri bu maksatla bir araya toplamak kıymetli bir terbiye vasıtası olur. Ayrıca mekteplerin yapmış oldukları müsamerelere sadece davetlilerin hoş bir vakit geçirmeleri için musiki bir vasıta olmamalı senede bir iki defa yapılan müsamere gençler üzerinde bir etki bırakmaz. O yüzden bu müsamerelerin sürekli yapılması gerekir (Mehmet Emin, 1917, s.540)”*.

Mehmet emin (1915a) gençliğin iyi bir felsefe eğitimi alması konusunda ise; felsefe eğitimi alacak gençlerin bazı niteliklerinin olması gerektiği ve felsefe eğitimi verilirken ise ; Gençlere psikolojik vakalar üzerinde gözlem yaptırılmasını, Felsefi konular üzerinde; gençleri düşündürmeye çalışılmasını Gençleri ahlaki konular üzerinde düşündürmeye çalıştırmasını önermiştir.

“Yalnız zeki gençlere felsefe tahsil ettirilmeli ki ileride memleketin mukadderatını ele alabilecek bir iktidara malik olsunlar. Eflatun terbiyenin kuvvetine ve kudretine inanan kişiydi. Eflatun’a göre; âlemde terbiyeden daha ulvi bir kuvvet yoktur. İnsanı insan yapan ancak terbiyedir (Mehmet Emin 1924b, s. 536)”

Sonuç

Eğitim ve gençlik açısından yukarıda belirtilen görüş ve önerilerden anlaşılacağı üzere; Cumhuriyet öncesi dönem gençlerin için durum ne ise bir asır sonrası bu gün içinde aynı olduğu görölmektedir.

Gençleri için Cumhuriyet öncesi dile getirilen eğitim öğretim sorunlarına, cumhuriyet sonrası çözüm için çalışmalar olmasına rağmen yeterli olamamıştır. Günümüzde de aynı sorunların varlığı çoğunlukla devam etmektedir. Özellikle cumhuriyet dönemi eğitimin temel taşlarının. II. Meşrutiyet döneminde döşendiği ve bu dönemin bir pilot uygulama zamanı olduğu görülmüştür.

Ahlaki ve karakter eğitiminde okulun görevleri üzerinde durulmuştur. Ahlaki ve karakter eğitimi günümüz eğitim programlarında değerler eğitimi şeklinde son zamanlarda verilmeye başlandığı görülmektedir. Bu konunun bir asır öncesinden dile getirilmesi, o dönem eğitimcilerinin günümüz gençliğinde meydana gelecek gençlik buhranına dikkat çekmeleri ileri görüşlü bir yeteneğe sahip olduklarının göstergesi olarak kabul edilebilir. Ayrıca eğitimin amacının milli olması üzerinde durulmuş, bunun yanında eleştiren, sorgulayan, kendini gerçekleştiren genç bireylerin yetiştirilmesinin ülkelerin geleceği için önemli olduğu ifade edilerek 2006 yılından itibaren eğitim kurumlarında uygulanan yapılandırmacı yaklaşımının önemine dikkat çekildiği görülmüştür.

Gençliğin hem kendine hemde ülkesine yararlı, üretici bireyler olmaları için; mesleki ve teknik eğitimin önemine, sağlıklı düşünme becerisine sahip olmaları için sağlıklı yaşam için beden eğitimine, gençliğin yönetici kadrosunda yer alabilmeleri için iyi bir felsefi bilgiyle donanık olmalarına ve estetik düşünceye sahip olabilmeleri için ise müzik ve sanat eğitimi almalarının önemi üzerinde durulmuştur.

Bu çalışmada dikkat çeken ve günümüzde de önemli bir sorun olarak görülen sınavların gençlik üzerinde psikolojik, sosyolojik olumsuz etkilerinin olduğu dile getirilmiştir. Bu olumsuzlukların günümüzde de hala devam ettiği söylenebilir.

KAYNAKLAR

- Ali Haydar (1922). İmtihan, *Muallimler Mecmuası*. 1 (1-1), 4-11.
- Belkıs İclal (1917). Çiftçi hanımlarımız için. *Yeni Fikir*, 2, 38-43.
- Doktor Sabri (1923). Bir milletin kudreti ictimaiyesi o milletin mekteplerine tabidir. *Muallimler Mecmuası*. 2(14), 285- 293.
- Ethem Nejat (1911). Yeni mektepler. *Yeni Fikir*, 1 (1), 9.
- Gür, B.S, Dalmış, İ. ve Diğ (2012). *Türkiye'nin gençlik profili*. Ankara: SETA Yay. No: 18.
- Halil Fikret (1922). Mekteplerimizin yeni teşkilatı hakkında 1. *Muallimler Mecmuası*, 1(1-1), 11-15.
- Halil Fikret (1922). Terbiyede mühim bazı mesail, *Muallimler Mecmuası*, 1(4), 57-60.
- Halil Fikret (1923).Yeni mektep. *Muallimler Mecmuası*, 1(7), 125-130.
- İsmail Hakkı (1915). Bizde maarif nasıl telakki ediliyor?. *Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası*. 5(29-2),34-39.
- Karasar, N. (1984). *Bilimsel araştırma metodu*. Ankara: Hacettepe Taş Kitapçılık.
- M. Zekeriyya (1917). Dini terbiye ve dini tehsil. *Muallim Mecmuası*. 2 (2-16),557-560.
- M. Zekeriyya (1917). Milli terbiye ve fenni terbiye. *Muallim Mecmuası*, 2 (2),534-537.
- Mehmet Emin (1915).Tali tedrisatta usül meselesi, *Tedrisat Mecmuası*, 5 (30-5), 102-105.
- Mehmet Emin (1917). Musiki ve mekteplerimiz. *Muallim Mecmuası*, 2, (2-15), 539-543.
- Muallim Cevdet (1919). Terbiyemizde buhran. *Tedrisat Mecmuası*. 10 (49). 326-331.
- Nigar Binti Osman (1895). saadet servette midir?". Hanımlara mahsus gazete, 23, s.2- 3.
- Sadrettin Celal (1923). Halk Hükümetinde Mektep Teşkilatı -2, İlk Tahsil Muallimler Mecmuası, 2 (16).s.349-356.
- Sâtı Bey (1918). Meşrutiyetten Sonra Maarif Tarihi,. *Muallim Mecmuası*, 2 (2-19), s. 653-665.
- Selim Sırrı (1917). Terbiye-i bedeniye dersleri- Almanya'da jimnastik, Basedow. *Tedrisat Mecmuası*, 8 (40), 476-478.

- Selim Sırrı (1925). Mekteplerde fikir ve beden terbiyesi. *Muallimler Birliği Mecmuası*, 1(3), 106-109.
- Süleyman Şevket (1923). "İlk ve orta darülmualimat 2(muallimliğe ihtiyaç). *Muallimler Mecmuası*, 1(10), 204-207.
- Tedrisat Mecmuası (1914). Konya'da inas darülsanaisi. *Tedrisat Mecmuası*, 4 (24-4), 58-59.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2014). İstatistiklerle gençlik 2014. Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Karagöz, S. (2018). Cumhuriyet Öncesi Dönem Gençlik ve Eğitimi Üzerine Bazı Düşünceler. *OPUS – Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(Gençlik Araştırmaları Özel Sayısı), 398-413.